

4.5 milijona lir za reveže in begunce je lani razdelila škofijska dobrodelna pisarna

Ljubljana, 22. marca.

V torkovi številki smo objavili kratak splošen pregled o ogromnem in koristnem, res naravnem delu, ki ga je v preteklem letu opravila škofijska dobrodelna pisarna v Ljubljani. V današnjem članku naj navedemo še nekaj podrobnosti z raznih panog njenega udejstvovanja.

Najvažnejša podpora akcija, ki jo je škofijska dobrodelna pisarna izvajala že od začetka svojega poslovanja, je bila preskrba oblačil in obutve revežem in internirancem. Po 8. septembru lanskega leta je postala celotno njeno glavno delo. Ljubljanskim revežem se je pridružila velika množica beguncev, ki so morali tako naglo zapustiti domove, da se niso mogli niti oblačiti. Letno poročilo škofijske dobrodelne pisarne ugotavlja, da ni bilo malo tistih, ki so prišli v pisarno prositi pomoči v tako slabem stanju, da so dobesedno viseli cene z njih in jih je bilo treba kar v pisarni oblačiti. Podobno je bilo s perilom. Begunci po večini niso imeli s seboj nobenega perila in se nekateri celo po dva meseca niso mogli preoblačiti, saj so premogli od njih mogli pred komunističnimi tolovaji rešiti le golo življenje.

Škofijska dobrodelna pisarna je pridela 1943 do konca februarja letos je vložila do 2000 prožen za nabavne in za 2700 oseb prožen za oblačilne točke. Oblačilna akcija se je morala deliti v nakupovalni pisarni in oblačilni oddelku. Oblačilnica je organizirala ljubljanske gospe, da so brezplačno izdelovale perilo. Izdelale so ga okoli 2000 kosov. Večje število bal stare obleke so poslali na podeželje pogorčelcem in v internacijska taborišča.

V Ljubljani je škofijska dobrodelna pisarna razdelila med begunce in ljubljanske reveže: moških okoli 2500 kosov stare obleke in 1950 kosov nove, ženskam okoli 3300 kosov stare in 500 kosov nove obleke, otrokom pa nad 4300 kosov stare in okoli 200 kosov nove obleke. Samo v mesecu januarju in februarju letošnjega leta je razdelila moškim 3334 kosov obleke, ženskam 369 kosov, za otroke 106 kosov in 806 kosov prešitih odev, kocev, flanelnih rjuh in brisač. V šoli na Ledini je od srede decembra do srede januarja prejelo perilo 312 beguncev, zgornjo obleko 139 beguncev, novih čevljev 23 parov, starih pa je bilo popravljenih 20 parov.

Vzporedno je teklo nabiranje pribora in kuhinjske posode. Begunci niso imeli svojega pribora, v javnih kuhinjah ga tudi ni bilo na razpolago. Prošnje za pribor in kuhinjsko posodo so prihajale tudi s podeželja. Zani so se zanimale ljudske kuhinje v Novem mestu na Rakcu, v Logatcu in Borovnici. Zbiranje pribora se je prav lepo obneslo. Nabrali so 724 kocev, 324 kozice in kastrol, 256 krožnikov, 174 kavnih skodelic, 18 pokrovov, 30 zajemalk, 4270 žlic, 450 nožev, 1945 vilic, 34 kozarcev in razno drugo posodo. Večino posode in pribora je pisarna že razdelila med potrebne.

V Ljubljani se je začelo tudi mnogo premožnih beguncev. Ti ne potrebujejo podpore, pač pa prošnje za posojila, da bi se mogli preživljati in vzdrževati. Mnogim je pomagala

škofijska dobrodelna pisarna, ki jim je iz lastnih sredstev dajala posojila, drugim pa je poskrbela posojila pri denarnih zavodih. Iz lastnih sredstev je dala škofijska dobrodelna pisarna beguncem 183.098,50 lir posojila, pri denarnih zavodih pa jim je poskrbela posojila za 400.000 lir. Zadnje čase se oglašajo v pisarni številni begunci, da bi dobili posojila za nabavo obleke, orodja in živine, da bi mogli za silo začeti na domu zopet s kmetovanjem. Potrebe pa so tako ogromne, da pisarna sama ne more ustreči vsem prošnicam. Potrebna bo posebna javna akcija, da se vsem tem omogoči z dolgoročnimi posojili vsaj zasilno kmetovanje, ko se vrnejo na svoje domove.

Odslek za interniranje je deloval le do konca septembra. Pošiljal je v taborišča pakete z živili, obleko, zdravila in podpore v gotovini, podpiral njihove družine z blagom in gotovino. Po večmesnem delu se je sestavila evidenca internirancev, konfiniranih in vojni ujetnikov. Posebno skrbna pažnja je bila posvečena otrokom, katerih starši so odšli v internacijo, in zapuščenim sirotam. Po posredovanju škofa so mogli ostati otroci interniranih staršev v Ljubljani, če so starši v to privolili, končno pa je škof dosegel, da so se mogli vrniti iz taborišč vsi otroci in tiste ženske, ki niso zagrešile kaznivih dejanj. Vsem tem je škofijska dobrodelna pisarna nudila pomoč v hrani in obleki, jih pošiljala na lastne stroške domov, otroke pa je oddala v razne zavode. Konec leta je vzdrževala v zavodih 43 otrok.

O vseh podpiranih se je vodila posebna evidenca. Ker je v Ljubljani več podpornih ustanov se je med glavnimi podpornimi zavodi sklenil dogovor, da izstavi mestni podporni zavod vsem prošnicam posebno podporno knjižico, v katero vpišuje vsaka podpora ustanova vse prispevke prošlic. Tako je preprečena možnost, da bi kdo pri raznih podpornih ustanovah prejel preveč podpore na račun potrebne pomoči. Pri vseh podpornih ustanovah je danes tako stroga kontrola, da je bilo mogoče ugotoviti le malo primerov, ko je prejel podporo prosilec, ki ni bil vreden in ne potreben.

Podružnica škofijske dobrodelne pisarne v Novem mestu se je organizirala v decembru. Hoče nuditi pomoč beguncem v Novem mestu in drugim potrebni v okraju Novega mesta in Kostanjevce. Vojstvo podružnice je v rokah župnika Jožeta Smolčiča. Organizirali so že oblačilni, stanovanjski odslek in odslek za ljudsko kuhinjo. Oblačilni odslek je priredil v Novem mestu zbirko obleke in obutve, iz Ljubljane pa je prejel nekaj blaga in perila. Ljudsko kuhinjo so uredili v Kondričevi hiši, kjer je prenočišče za ženske. Moški so nastanjeni v Rokodeškem domu. V decembru je podružnica v Novem mestu prejela iz pisarne v Ljubljani 100.000 lir.

Škofijska dobrodelna pisarna podaja zaključno naslednji obračun svojih dohodkov in izdatkov v lanskem letu: Dohodkov je imela skupno okoli 5.111.000 lir, izdatkov pa okoli 4.474.000 lir. Dne 31. decembra je razpolagala s 636.000 liri. Med dohodki imajo največji delež darovi škofa (okoli 2.545.000 lir), precej pa so nabrali po denarnih zavodih, župnih uradih, konferencah, darovih neimenovanih itd. (okoli 1.843.000 lir). Med izdatki se je največ potrošilo za splošno podporno akcijo v Ljubljani (okoli 1.099.000 lir), za begunce (okoli 933.000 lir) za oblačilno akcijo (okoli 706.000 lir), za podpiranje internirancev in njihovih družin (702.745 lir) in drugo. Proračun za leto 1944, znaša po sedanjih skušnjah okroglo osem milijonov lir.

Prve setve na vrtovih

Z lepim vremenom se je začelo obdelovanje zemlje — Skrbni in težave naših vrtnarjev

Ljubljana, 22. marca.

V ugodnih letih se začenja dela na vrtovih že konec februarja. Čim je zemlja kopna in se osuši, je že čas za prve setve na prostem. Letos je bil februar premrzel, slana premočna, da bi bilo obdelovanje mogoče. Prva dva marčna dneva sta sicer kazala, da se bo vreme naglo izboljšalo, nato pa je začelo snežiti in je bilo obdelovanje vrtov zopet odloženo tja do 10. marca, ko je sneg skomel.

Prejšnjo soboto so se pojavili na vrtovih prvi delavci in delavke, če ne štejemo tistih, ki so skušali izrabiti lepa dneva ob začetku marca. Ta teden se dela že na vseh vrtovih v Trnovem, Krakovem, Mostah, na Brinju, v Šiški in drugod. Trnovčani in Krakovčani med tem pridno ozeljujejo svoje tople grede, ki že zelenijo. Nežne rastlinice najrazličnejših

vrtnih sadik krepko poganjajo pod zaščito steklenih oken. Ko bi bilo vreme toplejše, bi bile sadike že gojne za zračenje. Utrjevanje mladih rastlinic je važno, ker se bodo le dobro utrjene pravilno in krepko razvijale.

Sedaj sejemo na prosto korenje peteršilj, berivko, špinac, grah in čebulo. Med temi je najzahtevnejša špinac. Brez obnega in dobrega gnojenja ne bo pridelal špinaca izdaten. Nekoliko manj občutljiva je berivka, ki zahteva dobro zemljo in tudi primerno gnojila. Peteršilj korenje in čebula ne marata svežega gnojenja, kvečjemu le gnojenje s kompostom. Grah tudi ni posebno delikaten. Zanj vemo, da zahteva manj dušnatih gnojil kakor druge rastline, ker srka dušik iz zraka. Vse te rastlinice pa hočejo dobro obdelano in prerahlano zemljo. Berivko in špinac

sejemo počez, druge pa navadno v vrste. Med korenje, ki zelo dolgo kali, lahko posejemo berivko, nekateri jo posejajo tudi med peteršilj, čebulo in grah. Tako je zemlja popolnoma izrabljena. Berivka ne ovira razvijanja glavnega pridelka, ker je že po štirih petih tednih godna za nabiranje.

Z delom na vrtovih so postale skrb vrtnarjev posebno pereče. Glavna potreba je sedaj nabava semen in gnojil. Večina zelenjavnih semen se dobi, večje je pomanjkanje semenkega krompirja in fižola. Nekateri pridelovalci so lani shranili potrebne količine semenkega krompirja in fižola, morali so ga pa pozimi, ker ni bilo drugega izhoda, porabiti za hrano. Tudi tisti, ki še imajo kakšno zalogo, biraje imeli za seme uvožni krompir.

Težave so letos velike tudi z gnojnim. Težko se ga dobi, razen tega pa je zelo drag. Gnoj se tako naglo draži, da ga nihče ne more več kupiti praktično najnujnejših potreb. Ker

se prodajanje zelenjave pri prevelikih režijskih izdatkih ne izplača, obenem pa so domače potrebe vedno večje, kupuje večina obdelovalcev le toliko, da za silo izhaja. Nekateri že nekaj let zaporedoma niso več gnojili takokakor zemlja zahteva. Ščasnica se bo zemlja popolnoma izčrpala in jo bo kasneje težko spraviti zopet v redno stanje.

Kljub vsem težavam in skrbem so obdelovalci vrtov veseli, da je zime konec. Sedaj se bo zanje začelo redno življenje, ki jih bo sicer utrjalo, naužili pa se bodo vsaj dovolj svežega zraka, ki ga marsikdo v zatohlih stanovanjih ni. Na vrtu, med razvijajočimi rastlinami pozabijo na druge skrbi in se minogrede odpočijejo živce. Letos bodo gojili sadike in vrtnice se s posebno ljubeznijo, saj predobro čutijo, da zahteva čas od njih maksimalni napor. Minula zima jim je bila v marsikaterem oziru v posteno svarilo, da ni dobro prehitro izprazniti zalog, čeprav se pomujajo še tako dobri kupci.

Kako letijo bombniki

Na vprašanje, kako so formirani anglo-ameriški bombniki pri prvih dnevih in nočnih napadih, odgovarja v nekem članku nemški vojni poročevalec Heinz Ickhardt. Že dolgo tega so se Anglomermaršniki sedili, da bi naj britske bombniške jate napadale ponoči, ameriške pa podnevi. Ta delitev se začneja že pri gradnji letal, ki morajo v skladu s tem, da-li letajo v dnevni svetlobi ali v nočni temi, biti opremljena z različnimi instrumenti ter razpolagati s posebnimi zmoglostmi. Običajno poskušajo Američani izvajati svoje dnevne napade v skupinskem poletu. Del teva je pri tem sledeča: Najmanjša bojna enota ameriške zračne sile sestoji iz treh letal. To enoto imenujejo selement. Dve takšni enoti torej šest letal, sestavljata roj (flight), potem sledi eskadra s tremi roji, in 18 aparat, ki jo imenujejo tudi »skupino« (group). Številna letala je razumeti brez rezervnih aparatov, ki letijo s skupino vred in se v primeru, da kakšno letalo v njej izpade, uvrsti na njegovo mesto. Tri skupne sestavljajo kmetno brigado, a po sed brigade se v zraku združijo v oddelke, ki jih navede vojna poročila.

Za način poleta obstoje posebna pravila, ki se jih ob njegovem začetku običajno tudi drže, a jih v prumer spopadov seveda ne morejo vedno upoštevati. Nemški lovci in obrambno topništvo povzročajo tedaj pač zmedo v oddelkih, ki se morajo razdeliti v neredne skupince. Roje posamezne skupine označujejo v skladu z njihovimi položajem med poletom kot vodilni, visoki in nizki roji. Poedini roji letijo v medsebojni razdalji 50 do 90 m, in sicer visoki roji desno in nižje za vodilnim rojem, nizki roji pa na levi in nže za visokim rojem, tako da se drž vodilni roj sredinčica. Visoka razlika znaša kakšnih 300 m. Ta razporeditev se ponavlja v brigadi in pri tem v celotnem oddelku, ki zadobi na ta način močno strelno silo. Brzina, s katero se premikajo ameriški bombniki, znaša 300 do 400 km na uro. Znamo tip »Boeing 17« razpolaga z brzino nekaj nad 300 km.

Ker so četvermotorniki navzlic svoji veliki strelni sili izpostavljeni srditim napadom nemških lovcev, vodijo Američani nekaj časa sem na svojih poletih tudi lovce s seboj, in sicer lovce, ki razpolagajo z rezervami kuriva in imajo daljši akcijski radij nego navadni lovci. Da se Američani tako krčevito držijo poletov v zgoraj omenjenih zvezanih formacijah, je zaradi tega, ker se na ta način še najbolje izravnava ranljivost njihovih bombnikov v tako zvanih »mrtvih kotih«. Nekaj časa so vlekli zato s seboj celo nenatorjene četvermotorne bombnike kot »obrambne zračne križarke«. Ti se pa kot lovski zaščita baže niso izkazali.

Ker ponoči poleti v tako strnjenih formacijah, kakršnim dajejo prednost Američani, niso mogoči nastopajo britska bombniška krdela v tako zvanih »bombniških tokih«. Prav tako kakor nočne oddelke vodijo tudi te bombniške toke vodilna letala. Briti imenujejo te aparate »stezosledce« in so s tem prevzeli neko domislico nemškega letalskega orožja iz l. 1940. Nemško letalstvo je govorilo tedaj o »prizigalnih lučih«. Tehnične naprave stezosledcev so posebno bogate in če pomislimo, da mrežo izvidna letala tudi ponoči napravljati neoporečne fotografske posnetke iz zraka, si lahko predstavimo, s kakšnimi navigacijskimi instrumenti in ciljnimi pripravami razpolagajo vodilna letala. Bombniški tok torej ni strnjena formacija, temveč je v resnici nekakšen neopretrgano tekoči tok, ki se pomika v valih proti svojememu smotru. Da pa je nemška obramba sposobna tako podnevi kakor ponoči zadajati nasprotniku največje izgube ter ga ovirati pri strnjem odmetavanju bomb je med drugim razvidno iz pisma, ki so ga našli pri nekem uletem ameriškem letalcu in ki pravi: »Focke Wulf 190 je nedvomno najboljši lovec na svetu, a protiletalsko topništvo strelja tako prekleto gosto, da bi lahko ustavil aparat in pristal na tem.«

Letala kot povzročitelji oblakov

Ljubljana, 20. marca

Včasih moremo opazovati na nebu povsem svojevrsen vremenski pojav nastanek oblakov po letalih. Prav gotovo se je marsikdo vprašal o vzrokih postanka teh oblakov, ki se razvijajo tik za letali, točno po njihovih sledih, spočetka kot nit tanki, nato pa vedno debelejši in kodrastih oblik.

Mikroskopsko drobni praški saj, ki jih na milijone in milijone izločajo v zrak motorji letal, so izredno higroskopski. To se pravi, da se okoli njih vodne pare (voda v plinastem stanju), če jih je le dovolj v zraku, zelo hitro združujejo v drobne kapljice ali tudi v snežne kristalčke, sestavne dele oblaka. Ob pomikanju pri primernih praških, tako zvanih kondenzacijskih jeder v ozračju, se oblaki kljub nasičenim param ne morejo pojaviti, tako da je prah v zraku za naše vreme in s tem za naše življenje bistvenega pomena.

Če letala v primerno vlažni plasti, se na izločene praške takoj »vsedajo« drobne kapljice in morda tudi kristalčki. S prisotnostjo prahu dobijo tako vodne pare priliko pretvoriti se v tekoče, odnosno trdno stanje, kar jim pa drugod zaradi pomanjkanja kondenzacijskih jeder ne uspe. Verjetno so oblaki sestavljeni iz vodnih kapljic in ne iz kristalčkov. Tvorbo kapljic ne ovirajo niti nizke temperature pod —20 stopinj Celzija, ki jih v višinah nad 5000 metrov redno opazujemo. Okoli higroskopskega prahu se namreč voda v

splošnem rajši pretvaja v tekoče, tako zvano podhlajeno stanje, pa v trdno, v kristale. Za tvorbo pravilno izgrajenih snežnih kristalov je namreč potrebno dosti več energije kot za tvorbo enostavnih kapljic.

Pojav podhlajene vode se nam zdi nekam tuj in neverjeten, mogoče nerazumljiv. Vendar ga v vremenu vedno iznova opazujemo, in je tudi za vremenske pojave bistvenega pomena. Fizik Tammann je celo razvil teorijo, da se lahko voda, kakor tudi vsaka druga tekočina, tako močno podhladi, da se polagoma zgosti v trdno, popolnoma homogeno snov brez kristalnega ledu. Lahka tekoča tekočina postaja torej z nižanjem temperature vse težje tekoča in se polagoma popolnoma strdi. Podhlajeno vodo so opazovali najrazličnejši fiziki in meteorologi. Tako je znani fizik Fahrenheit spoznal že leta 1724, da moremo popolnoma mirno vodo podhladiti. Gay-Lussac je pokazal, da se more čisto mirna voda podhladiti celo na —12 stopinj Celzija, če je pokrita s plastjo olja.

Ob zaključku naj bo omenjeno, da se človeku ne bo nikoli posrečilo, da v poljubnih vremenskih prilikah povzroči večje množine umetnega dežja, pa čeprav bi se mu s podobnim prahom posrečilo narediti najgostejše oblake. Za pojav padavin so namreč potrebne velike množine vodnih par, kar pa opazujemo le v nekaterih več ali manj izjemnih vremenskih situacijah.

Dr. M. Č.

Nova Turčija

Novi vodja stolice za zemljepisje v Kelmorajnu, ki je bil, preden je zasedel svoje sedanje mesto, 8 let profesor za zemljepis v Ankari, je v kelmorajnskem zemljepisnem društvu pred kratkim imel predavanje, v katerem je svoje poslušalce seznanil z geografskimi razmerami na Turškem. Nova Turčija, je dejal predavatelj, je izšla iz stare Turčije, čeprav obsega samo tretjino svojega nekdanjega ozemlja ter ima le štiri petine svojega nekdanjega prebivalstva. Čeprav je Turčija v balkanski in svetovni vojni izgubila znatno ozemlja in tudi del prebivalstva, si je vendarle opomogla s tem, da je postala narodna država, v kateri živi danes le še 10 odstotkov ljudi, ki ne govorijo med seboj turški. Večina Neturkov so Kurdi, ki sploh nima svoje kulture in se zavoljo tega vtipljajo v tuški narodni skupnosti.

V zemljepisnem pogledu je Turčija zelo zanimiva država. Anatolija je visoka ravnica, ki jo obdaja venec visokih gora. Značaj dežele je stepni. Čeprav leži ravnica zelo visoko, se vendar od kuje po tem, da ima toplo poletje in razmeroma m'lo zimo. Turčija leži približno na isti širinski stopnji kakor Neapelj. Zaradi tega je dežela zelo prikladna za poljedelstvo, zlasti za pridelovanje žitaric. Pridelke zrna je v Turčiji tako velik, da preostane nekaj žita za izvoz. Anatolija ni prikladna za žitnico ter mora uvažati zrna. Že od nekdanj so v nižinskih predelih turški sejal žito in jčmen, dočim so na višinskih ozemljih gojili ovce in koze. Zelo dobro rode na turškem ozemlju lešniki, katere prideluje Turčija v tako obliki meri, da jih lahko izvažajo.

Več turških mest stoji na bazaltni podlagi. Tudi Ankara je na takšnem temelju. V obmorskih krajih je prebivalstvo gostejše naseleeno kakor v notranjosti. Obrežna naselja kažejo prav intenzivne prmere vrtno kulture. dočim uspeva v zapadnih predelih izvrstni turški tobak ter grozdje z neznatnimi jagodami. To grozdje daje sloveče sultanine. Ob severnih predelih Crnega morja uspeva koruza poleg mandljev in drugih južnih sadežev. V južni krajih raste bombaž, ki prav izdatno krije domače potrebe. Ovce dajejo Turčiji potrebno voolno. Tudi sladkorne pese pridelajo v Turčiji dovolj za lastno potrebo. Ponekod gojijo tudi svileprejke, tako da Turčija glede uvoza volne ni popolnoma odvisna od tuzozemstva. Vse nštetje panog gospodarstva življenja so po večini delo turških reformatorjev in novi republiki.

Turčija razpolaga tudi z nekaterimi rudami. V severozapadnih predelih kopljajo črni in rjavi premog, na vzhodu pridobivajo železno rudo ter krom, ki je važen za proizvodnjo jekla. Kroma ima Turčija več nego za lastno potrebo ter ga lahko izvažajo. Turška republika se je v zadnjih 20 letih dobro opremila z železniškim in cestnim omrežjem. Tudi v pogledu ljudske izobrazbe so bili doseženi lep uspehi. Poleg stare univerze v Carigradu nstala novo vsesliššile v Ankari, mnogo pa je tudi drugih visokih šol, da ne omenimo srednjih učilišč in srednjih šol. Da so Turki napravili Ankaro za prestolnico, so bili meroedajni politični nagibi, kajti Carigrad je zaradi oddaljenosti od drugih turških dežel v nevarnosti, da ga lahko kdor koli odreže od Turčije.

Veri Koritzkyjevi v spomin

Onemeli smo nad novico, da si preminila, draga Vera. Saj ni dolgo tega, ko si bila še vsa nasmejana v naši bližini. Na Zahal, kjer smo se T. Kropili, sta objokovala Tvojo smrt dobri soprog in hčarica Milja. Klicala in gladila Te je, a Ti nisi čutila, da Te božajo te male ročice. Vsa si bila odeta z rožami, ki si jih imela toliko rada. In nato — stali smo in Te gledali kot bi Te hoteli prebuditi iz spanja. Bilo je tiho in mirno, le ptice pevke so se oglašale in oznanjale prve pomladanske dni.

Velika množica Te je spremljala na Tvoji poslednji poti. Srčno doblja si bila in plemenita. Čeprav Ti je usoda prekrizala pot in Te postavila na drugo, težavnejšo, si bila močna in trdna. Vse si voljno prenašala in pokazala, da znaš stati možu ob strani tudi v teh razmerah. Kot mrvljiva prdina si bila vedno praviavljena pomagati, kdor koli Te je prosil uslug. Izčrpala si se in klonila, morala si leči. Bolezni pa nisi hotela priznati. Do zadnjega si bila s smehom na ustih, zato nas je vest, da si umrla, tako hudo pretresla.

Komaj čakam poletja, da se bom zopet odpeljal in razvedrila pri Tebi, si delala ge. Milici. Izpolnila se Ti je želja, toda našla si počitek tam, kjer jih sp večno spanje že toliko in toliko. Zapustila si nas, v naših srcih bo pa ostal smoln in Tebe, draga Vera, neizbrisen. — Kunejeva

KULTURNI PREGLED

Anton Erjavec

Knjižica na 116 straneh z naslovom »Mladostni plamenec, ki jo je pravkar izdala Družba sv. Mohorja kot 120. zvezek Mohorjeve knjižnice, nam kliče v spomin enega izmed pozabljenih epigonov naše Moderne, dominisvetovskega pesnika Antona Erjavca. Štiri in trideset let po njegovi zgodnji smrti je pesnikov ožji mladostni prijatelj dr. Ivo Česnik izbral iz Angelčka. Doma in sveta in Zvončka nekaj čez osemdeset Erjavčevih pesmi, jim pridružil še primere njegove pripovedne, esejske, in recenzentske proze ter izpopolnil vse to z odlomki pism, ki mu jih je Erjavec pisal v letih 1903 do 1908; prav za prav najosrednejši dokument o tem, v poeziji tako malo osebnem in življenjsko intimnem početju. Uvod v »Mladostne plamenec« si delita dr. Ivo Česnik kot pisec kratkega življenjepisa in prof. Janko Moder, ki je v esejskem spisanem sestavku orisal in ocenil slovstveno delo Antona Erjavca.

Leta 1887, rojeni Anton Erjavec je umrl že februarja leta 1910 na Velikem Lošinju, kamor je šel iskat zdravja. Niti ne 23letnega duhovnika, ki je nekaj mesecev pred tem pol novo mašo se je lotila sušica, in preden ga je mogla sama ugonobiti, mu je pljučnica naglo pretrgala krakno spredeno nit mnogo obetajočega življenja.

Anton Erjavec je imel za slovstveni razvoj na razpolago samo šest let, od šestnajstega do dvaindvajsetega leta. Premalo, da bi se ob svoji nikakor ne izredni, vendar pesniško nedvomno znatni nadarjenosti razvil v pesnika prvovrstnega pomena, kakor sta bila takisto zgodaj umrla njegova vzornika Kette in Murm,

(In če mislim na izredno pesniško nadarjenost, se predvsem spominjam Arthura Rimbauda, ki je z 19. letom že dovršil svoje pesniško delo, čigar odločilni vpliv na francosko poezijo nadalnjih 50 let je pojav evropskega pomena.) Anton Erjavec je eden tistih drugovrstnih pesnikov, ki so umrli premali da bi ne mogli upati v njihovo višjo rast, daski nimamo zanj nobenih drugih znakov, kakor nekateri obetajoče nastavek v mladikah njegovih del. Bil je eden izmed izrazitih epigonov, kakor jih je vse polno na pokopališčih slehernega slovstva. Če nam delo resnično velikih pesnikov vzbuja zaupanje v življenje in prepričanje o smislu umetniške tvornosti, nam delo epigonov, ki so umrli mladi, zapuščajo melanholičen vtis kakor nedozorelo sadje, ki ga je prezgodaj stresel jesenski veter. Neki pesnik jih šteje med »brodolomce v slovstvu« in pravi: »Koliko je nesrečnežev, ki so trudoma in z veliko ljubeznijo zgradili ali ponosno galijo al vitko jadnico, ali počasen čoln, toda — čeprav jim je uspelo, zadajati z njimi srečno na morje, so brž zadeli ob skalo ali na plitvino, ali pa so splavali v daljavo in se za vedno zgubili v meglah obzorja.« Tako je zajadral v slovstveno življenje tudi Anton Erjavec. Slovstveni zgodovinarji ga omenjajo samo med epigoni Moderne njegovo pesniško delo bi ležalo še nadalje v pozabljenih plasteh starih literarnih obzorikov, če bi ga zdaj ne obudila prijateljeva pozornost. V isti knjižici, kjer so izšle pesmi Leopolda Turčija in Joža Cvelbarja so se dvignili knjižku »Mladostni plamenec« Antona Erjavca. Tudi njegovo izbrano delo ni odkrile, kakor ni bilo delo omenjenih dveh in še drugih pesni-

kov iz stranske linije, vendar je prav da doživimo v knjižnih zdajih tudi tako pozabljenno cvetje s pesniških njiv. Bilo pa bi želeli, da bi se izklopala iz starih revij kvaliteten celo pomembnejša poezija pesnikov ki niso niti dar izdali. Prični zbirka, na primer Vlad. Levstika, Milana Purglija Antona Novčana, i. dr.

Slika nam kaže dokaj neizraziti, vidno bolehati obraz mladega duhovnika, ki sedi za mizo in brččas piše kako svojo pesem Zasnajne oči strne nekam v daljavo, preko papirja in mize, kakor bi iskale v nedolocen prostoru obkoljujočega duha v stih ubranih misli in zgočevale v pesniške podobne temna kaotična, vrveča čustva. Ne življenjske in ne delo samo nam ne moreta povedati kaj več o pesnikovem notranjem življenju, o duhovnih bojih in protislovjih, iz katerih napetosti raste vsaka pomembnejša slovstvena stvaritev. Če se zopet spomnimo Rimbauda ali pa Baudelaira in Verlaine vidimo, da je silna umetniška gorčota njihovih pesmi odsev velikega življenjskega ognja, ki jih je notranje ožarjal in presvetljeval. Nič tkega ni opaziti pri tem epigonu Zumančiča, Ketteja, Murna Sardenka n Camkarija. Mladost ob Savi blizu Ljubljane senešije in bogoslovje, nekoliko načitanosti v domačem in v tujih šolah, posebne simpatije do kmečkih pesnikov Burns Koljčeva in Ševčeka nadarjeno posnemanje Zupančičeve metrično in metaforično valjvije poezije, toda brez njenega doživljajkega in motivničnega brez bogastva, posebej še brez vzornikovega Erosa, po Ketteju se ogledujoča refleksivnost in pri Aleksandrovu le površno dojetje rustikalnosti in domačijstvo — to je nekaj potez, ki tvorijo Erjavčev pesniški profil. Sicer pa najde bralac v Mohorovi znanstvenem predmostu spisanju študiji domala vse kar je mogoče povedati o Antonu Erjavcu. Pomemben je »predvsem kot ud duhovnega plemstva, ki ga

je pobudila moderna in zvesto ob njej Janez Evangelist Krek«, piše Moder. »Kot tak je bil tudi najvidnejši tedanji dominisvetovski pesnik. Premajhna izrazna izvornost in nadarjenost mu niso dale da bi zrasel v zrelega pesnika, kajti v njegovi liriki je ves čas čuti napredovanje in razvoj razvoju. Gotovo mu je bila odprta se lepa pot. Zato ga ne moremo postavljati ob stran Ketteja in Murna, ampak ga moremo ocenjevati le kot bežen utrinek, ki je ugasnil, ko bi se moral razviti razgoreti v najlepšo luč.«

Pesmi so razdeljene v dva dela. Prvi obsega Erjavčeve poezijo iz let 1904 do 1911, drugi pa otročke pesmi. Med obema deloma ni posebnih očitnih razlikov, kajti tudi v prvem delu in pesmi, ki bi se lahko po naivnosti čustev in nepresčnosti izraza uvrstile v drugi del in narobe, vendar je ločitev zaradi preglednosti dobra in potrebna. Med pesmimi v prvem delu so najznačilnejše nekatere razpoloženske pesmi, oprevi narave in duševnih stanj, vendar so vsi ti motivi brez osebnih poudarkov, skoraj že brez osebne barve, tako da — posebej še spričo očitnih znakov modernističnega epigonstva — ni mogoče govoriti o Erjavčev pesniški individualnosti. Tako je taktat pela cel vrsta naših lirčnih škrjančkov. Vzlic vsej maniri pa je v takih pesmih, kakor so na primer »Ekstaza«, sonet »Dragotin Kette« »Veste« itd, nekaka osebna formulacija tiste mladostne neizpolne romantike ki se je pri Erjavcu družila z zahtevno po »umetnosti« zlatega pomladnega jutra, ko zakipi življenje v bleisku in sijaju. Mlada in lepa, zdrava in resnična bodi naša umetnost« (iz recenzije Lahove »Vačke kronke«).

Anton Erjavec je bil nedvomno pesniško nadarjen, dajci ni pokazal nič tkega da bi obkutili v njegovi poeziji skrivnostni drget večne pesniške lepote. Razvoj talenta, kar ga je

imel, je ovirala poleg stanu in njegovih ozorov ter mimo tega, da je življenje premalo doživljalo, tudi miselno-čustvena negotovost. Omahoval je med romantiko in realizmom, vse zajeht v teološko-filozofski študij si ni umel izkrciti poti v svobodno mistiko, ki bi mu nemara najbolj ustrezala in v kateri bi se naprej izčistil njegov premalo originalni in premalo pretehtani pesniški izraz. Erjavčeva proza zastaja za poezijo, primeri esejev in recenzij pa kažejo, da bi utegnil v tej smeri ustvariti kaj več. Pisma, ki so tudi objavljena v odlomkih, so zanimiv prispevek k duhovni biografiji slovenskega študenta v zadnjem desetletju pred prvo svetovno vojno.

Franč Kotnik. Presnec

(Etolog XVI-1943)

Naš narodolovec si je tokrat zadal težko, a že nujno in zanemarljivo naloge, dogmati pomensko vsebino velikonočnega kruha in velikonočne butare. Avtor izhaja od dejstva, da nekatere besede za velikonočni kruh rabijo tudi za velikonočno butaro, in to razlaga tako, da je velikonočni kruh dobil ime po drobnem pivcu, ki je bilo privezano na velikonočno butaro, kakor razne preste, upogonjeni, podobnjaki, medenjaki in popoprani kruhi Obesanja teh kruhkov na velikonočne butare ni mogoče zanikati. Smela pa je domneva, da bi kdaj naši očetje vezali na te butare kar veliki velikonočni kruh, imenovan presnec, presnec, presnec, presnec, beganca-gibanica, potica, povitica itd

Kronika

* **Poenostavljeni jedilnik v Bolgariji.** Bolgarske restavracije so prejele navodila, da smejo od 10. marca dalje oddajati samo po eno jed svojim gostom.

* **Španske citrone za Slovaško.** V Bratislavi pričakujejo v prihodnjih tednih večji dovoz citronov iz Španije. Doslej je bila citrona na slovaškem trgu redek pojav.

* **Novi župan v Bratislavi.** Bratislava dobi v najkrajšem času novega župana. Za to funkcijo je izbran dr. Oplustil, član Hlinkove stranke. Županu bodo pomagali štirje svetniki slovaške ter dva svetnika nemške narodnosti, tako da bo razmerje prebivalstva v Bratislavi ponazorjeno tudi v novi občinski upravi.

* **Švica zvišuje cene za živino.** Švicarske zvezne oblasti so sklenile zvišati ceno živini za 10 do 25 stotnik švicarskega franka pri kilogramu. Zanimljivo je, da razlika plačevali iz posebnih blagajen za izmenjevanje cen, tako da povprečje ne bo zadelo direktno potrošnikov. Pač pa bodo morali nositi potrošniki stroške za zvišanje svinjskega mesa, ki se je podražilo za 15 stotnik švicarskega franka pri kilogramu.

* **Angležem primanjkuje delovnih sil v poljedelski stroki.** Angleški minister za kmetijstvo Hudson je govoril pred kratkim o angleški kmetijski proizvodnji v sedanjih vojni letih. Zanimljivo je, da bi Anglija potrebovala še nadaljnjih 230.000 ha njiv za preskrbo svojega prebivalstva. Vendar pa tega sveta ne more obdelati, ker že od lanskega leta primanjkuje delovnih moči za obdelovanje zemlje. Angleški kmetje so prešli na poziv, naj napno vse sile, da bodo domača polja čim več rodila. Poljska dela bo treba opraviti z nabiranjem prostovoljnih delavcev tuji med meščani.

Iz Ljubljane

— **Nov grob.** Družino Klopčarjevo je za vedno zapustila njena nenadomestljiva mati. Zemski ostanek pokojnice počivajo na žalah v kapelici sv. Frančiška, od koder bo pogreb v četrtek ob 14. na pokopališče k Sv. Križu. — Naj v miru počiva! Svojem izrekamo naše iskreno sočustvo!

— **Poroka.** V nedeljo popoldne sta se poročila g. Mare Berlot, nadporočnik, in gđe. Stefanija Šime, poštna uradnica. Pričeli sta bila g. Jože Derganc, stotnik, in Južna Franc, pol. poročnik. Poročni obred je bil v višji župnijski cerkvi. Bilo srečno!

— **Osebnost.** V imenik odvetočnikov s sedežem v Ljubljani, frančiškanska ulica 10, je bil vpisan g. Zorc Rudolf.

— **V Ljubljani so umrli od 10. do 16. marca 1944:** Obek Karolina roj. Artač, 75 let, gospodinja, Cesta na Brdo 4; Grohar Ivana, 53 let, modistinja, Mestni trg 9; Plevnik Matija, 77 let, sprevodnik državnih železnic, Vodnataška ul. 16; Čeč Marija, 32 let, postrežnica, Vidovdanska c. 9; Ojstrž Marija, 87 let, zasebnica, Strelška ul. 25; Zagar Frančiška roj. Wirus, 76 let, vdova nadučiteljca, Bleiweisova c. 9; Erman Helena roj. Brajda, 74 let, zasebnica, Aleševčeva ul. 38; Povše Zofija roj. Bervar, 56 let, vdova tiskarniškega delavca, Ribniška ul. 4; Skok Jerar, 82 let, služkinja, Japljeva ul. 2; Rifelj Zofija, 83 let, služkinja, Japljeva ul. 2; Sajti Agata, sestra Rudolfa, 41 let, šolska sestra Vidovdanska c. 9; Wisiak Amalija roj. Grčar, 69 let, vdova železniškega delavca, Poljanska c. 16; Kovčič Breda, 5 let, hčerka inženjerja Pokrajinske uprave, Cojzova c. 9; Pačnik Antonija, 71 let, služkinja, Vidovdanska c. 9; Zagar Alojzija, 81 let, vdova žel. delavca, Vidovdanska c. 9; Dimnik Angela roj. Skubec, 39 let, žena čevljarja, Litjska c. 39; Kos Marija roj. Korentan, 69 let, zasebnica, Mencingerjeva ul. 75; Obek Jakob, 80 let, delavec tobačne tov. v pok., Tržaška c. 109; Jerin Jernej, 61 let, mizarjski pomočnik, Vidovdanska c. 9; Koritarski Vera roj. Furlan, 43 let, žena zasebnika, Gosposka ul. 9; Meznarič Alojz, 48 let, bivši delavec brez stalnega bivališča; Kredar Frančiška roj. Japelj, 77 let, zasebnica, Sv. Petra c. 74; Rape Ljudmila, 47 let, učiteljica, Medvedova ul. 10. — **V ljubljanski bolnici so umrli:** Bayer Alojzija roj. Koprivec, 90 let, vdova drž. uradnika, Medvedova 12; Lavrič Frančiška, 70 let, bivša žena neznan; Pirc Franc, 28 let, posestnik, umobolnica na Selu; Sikvarč Josip, 64 let, žandarmerijski narednik v p., domobranec, Rožičeva ul. 31; Zorman Andrej, 54 let, trgovec, Celovška c. 34; Gilly Katarina roj. Skerbinč, 78 let, vdova poš. uradnika, Peruškova ul. 21; Lenarčič Franc, 20 let, Vnanje gorice 21; Zirc Jožef, 34 let, železničar, Tacen; Rus Jožef roj. Kokošek, 62 let, preužitkarica, Žužemberk 120; Novak Franc, 69 let, posestnik, Želimlje; Oven

Jožef, 18 let, sin posestnika, Zalna 33; Boh Jože, 14 let, sin posestnika, Ig 15 pri Ljubljani; Benčič Jože, 5 mesecev, sin bančnega uradnika, Vodovodna c. 40; Lovšec Anton, 60 let, strojnik, Poljanski nasip 40; Močnik Pavel, 1 leto, sin skladničnega delavca, Bohoričeva ul. 33; Rodič Frančiška roj. Zabajek 55 let, dnarica, Kapiteljska ul. 4; Verhovc Janez 82 let, kovaški pomočnik, Jenkova ul. 3; Grom Friderik, 86 let, zasebnik, Dolenjska c. 14; Svab Viktorija roj. Lokar, 25 let, žena brivskega mojstra, Markonjeva ul. 18; Puchar Franc, 64 let, posestnik, Ig pri Ljubljani; Ogrin Matija, 58 let, upok. policijski stražnik, Bolgarska ul. 17. — **Zanimivi vremenski pojavi.** S svojevrstno munavostjo nas je presenetila letošnja pomlad takoj v svojem začetku. Prvi pomladanski dan je bil delno sončen, vendar proti večeru precej vetroven. Osvetleje se je ahladijo in živo srebro je ponovi spet zdrknilo za 2 stopinji pod ničlo. Jutro je bilo sveže, toda jasno in sončno. Širna ravnina ljubljanske kotline se je kopala v sončnih žarkih: da so se po njej ostro zarisavale mehke sence in svetlobe. Nekako ob 10. dopoldne so kljub jasnemu nebu prišli nenadoma naletavati kakor plitji puh rahli, a kar precej veliki snežni kosmiči. Padali so sprva poredko, proti 11. uri pa so se zgostili in so snežinke padale že tako nagosto, da se je cestni tlak orosil. Snežinke so naletavale kar naprej, sonce pa je zlatilo njihovo pot, tako da se je osem nudil pester prvor sinjega svoda preprežen z rahlimi puhastrimi meglicami. V žolih sončnih žarkih pa so snežinke padale, se trpil: 'n kopnele... Pomlad je tu!

— **Preimenovanje ulice.** V skladu z novim položajem je mestna občina Ljubljana te dni preimenovala nekatere ulice. Cesta Viktorija Emanuela je prevzela zopet svoje staro ime in se znova imenuje Bleiweisova cesta. Nekdanja Tyrševa — sedanja Bleiweisova cesta se sedaj imenuje od glavne pošte do železniškega prelaza Dunajska cesta, od prelaza naprej pa Ciril-Metodova cesta. Nekdanja Masarykov cesta — sedanja Cesta Šoške divizije — se po novem imenuje Cesta 800 let Ljubljane.

— **Živilske nakaznice** so se zaradi dražjega tiska in papirja nekoliko podražile in sicer osnovne na 0,50 lir, za dodatke ročnih delavcev na 0,40 lir, za stroške do 3 let pa na 0,50 lir, na kar opozarjamo upravičence, da pravilno pripravijo denar zanje, ker so te dni raznašalci pričeli z dostavo živilskih nakaznic po hišah.

KOSOV SALON, PREHOD NEBOTICNIKA

UMETNOSTNA RAZSTAVA

SLIKARJA LOJZETA PERKA

— **Ustanove Roberta Kollmanna** so razpisane in sicer za revne slepce 20 mest v skupnem znesku letnih 16.800 lir in za ubožne ljubljanske trgovske službenice 14 mest v enakem znesku. Prošnje je treba vložiti do vseh tega 1. maja t. l. Vse podrobnosti so razvidne iz razpisa, objavljenega v prihodnjem »Službenem listu« in iz razgласa, ki je nabit na občinski deski mestnega poglavarstva.

— **Pomladanska dela na vrtni in sadovnjaku** prinašajo popoln uspeh, ako se izvrši v pravem času. Zeto vam služi »Delavni koledar za vrtni in sadovnjaku«, ki ga dobite v knjižnici Tiskovne zadruge.

— **Društvo »Dom slepih v Ljubljani«** je darovalo učiteljstvo I. dekliške meščanske šole v Ljubljani v počastitev spomina pokojne gospe Marije Ojstrž 250 lir. Najlepša zahvala!

Z Gorenjskega

Obek s fronte. V torek popoldne se je pripeljal v Celovec posebno odposlanstvo prestolovljencev divizije »Velika Nemčija« na dvodnevni obisk koroške dežele. Na kolodvoru so odposlanstvo sprejeli celovške organizacije z godbo nemške mladišne s Hrvaškega, ki se pravkar mudi na Koroškem. Včeraj jih je sprejel nadomestni guverner, nakar so si orledali razstavo: Koroška 1200 let mejna dežela Rajha.

Smrt ugledne Tržičanke. Po kratki boleznili je v Bistrici pri Tržiču na svojem domu preminula na dan sv. Jožefa popoldne ob 14. uri gospa Ivanka Vrabč, roj. Mrače, soproga višjega sodnega oficijala v pokopju, v starosti 71 let. K zdajnjemu počitku so jo položili na tržičkem pokopališču 21. marca ob 17. uri. Pokojnica, ki je bila v Tržiču splošno znana po svojih milostnih značajih, zapušta užloščene soproga Gregorja Vrabč, višjega sodnega oficijala v pokopju. Z možem je s skromnimi sredstvi lepo vzgojila in preskrbela svoje hčere Pavlo, ki je učiteljica v Mirni peči na Dolenjskem in poročena z uglednim

majhen (32). Majhni so velikonočni šopi povsod, kjer jih ni povečalo fantovsko postavljanje in tekmovanje. Za to govore izrazi kot cvetnik, pušelj, rep, tudi snop. Šop. V slovenskem primorju, kjer imajo oljko nosijo k blagoslovu le majhne vejice, in Gregorčič v svoji znani od omembi »oljke snopčice«, če ne mladike oljne vsaj. Velike in visoke težke butare so torej novejša uvedba. Poglejmo zdaj še kruh sam, presnec!

»Posamezne mlince katerih je vsak naslednji nekoliko manjši, nalože v zasnod v kopico in to v kup speko: to je presnec« (Pleteršnik). Če si predstavljamo te mlince nizke in široke, z odprtino v sredini, ki je značilna za »mlince« (mlinski; kamen), postavljene enega vrh drugega, imamo podobo stopničaste piramide, vrh katere raste »drevesce«. To je po mojem preoblikovano velikonočno kruha, ki simbolizira pred krščanstvom grob nekake božanske kristjane pa Jezusov grob, močnejši tudi Oliko goro. Posamezni mlinci pomenijo ploščate kamne na grobu, cela kopica pa nagrobno piramido. Potemtakem se velikonočni presnec prav v ničemer ni razlikoval od ženitovanske pogače ali od nemške božične piramide ali od Martinovega nasada Gutsamann in v svojem slovarju presnec za »velikonočno butaro«. Valvasorja pa je presnec, presnec »ženitovanske pogače«. V okolici Skopljaja je presnica »ženitovanske pogače«. Taka pogača ima vedno »drevesce«, šop zelenja na vrhu. Tako pogača v obliki piramide z drevescem na vrhu poznajo tudi Nemci in jo imenuje »Rudolf« kot »Piramide« Božično »piramido« ki jo ponekod imenujejo »Perlmint«, kar je ljudska etimologija tukaj piramide, ki se naslanja na »perje«, pojasnjuje značilen ostanek božičnega drevesca pri Huculih. To drevesce je iz lesa umetno narejeno, ima tri vrhe in stoji na treh stopnicah, t. j. na trostopničasti »pira-

Izšel je

marčev roman Dobre knjige

V dovršenem prevodu Vladimirja Levstika prinaša Dobra knjiga ta mesec zanimivi roman znanega francoskega pisca Octava Aubryja.

NAPOLÉONOVA VELIKA LJUBEZEN (MARIJA WALEWSKA)

Naročniki DK lahko dvignejo novi roman ob običajnih poslovnih urah v naši upravi v Narodni tiskarni, oni pa, ki se jim romani dostavljajo na dom, bodo tudi marčevega prejeli te dni, ako ga še niso.

Kdor na Dobre knjigo ni naročen, lahko dobi Aubryjev roman v naši upravi ali v kateri koli knjigarni po ceni 13.— lir za broširano in 28.— lir za vezano knjigo.

nim trgovcem g. Adolfom Remčem, Ano, poročeno s knj. majorjem g. Milošem Pavlovičem v Zagrebu, Marijo por. Jurišič, Olgo, ženo profesorja g. Stanka Janeža v Ljubljani, hčerko Ljudmilo in sina Slavka, cand. tehniko. Naj počiva mirno, njenim dragim naše sožalje!

Premiera Gersterjeve opere »Enoch Arden« je bila včeraj, v sredo ob 18. uri v celovškem gledališču, ki spet redno nadaljuje svoj spred.

Kuharski tečaj v koroških obratih. V mesecu februarju so priredili v raznih industrijskih obratih na Koroškem kuharske tečaje, katerih so se v prostih urah udeleževale v obratih zaposlene žene in deklete. Tako je bil n. pr. v Volšperku kuharski tečaj, ki je imel 91 gojnk. Posebna zasluga teh tečajev je, da so se mlade kuharice seznanile s sodobnimi recepti.

Obsojen nasilnik. Zaradi javne nasilnosti in nevarne grožnje se je moral v Celovcu zagovarjati 30-letni Franc Jelenko iz št. Lovrenca na Pohorju. Bil je uslužben kot konjski hlapec pri nekem kmetu v Lavantinski dolini, kjer so bili zaposleni tudi vojni ujetniki. V decembru se je sprl s paznikom in ga napadel. Obsojen je bil na 18 mesecev zapora.

S Štajerskega

Zaprišega spodnještajerske mladine bo 26. t. m. Ta dan stopijo dečki in deklice letnika 1930 v novo obdobje. Prirejene bodo primerne svečanosti za mladino in starše.

Na zborovanjih v Kamnici in Limbušu sta govorila mariborski okrožni vodja Girmayer in okrajni načelnik Strobl. Prvi je opozarjal na potrebo, da se obdelava plodna zemlja in s tem zagotovi prehrana. Drugi pa je orisal vojaško in politično stanje v petem letu vojne, naglašajoč, da tvorijo vojaški delavci in kmetje neomajljivo enoto in so jamci zmage. Zaključil je z besedami: »Naša naloga je, da v nezmotljivi veri v Führerja izpolnimo svojo dolžnost.«

V Zagorju je bil sklican običajni mesečni zbor, pri katerem so predvajali film o lepoti starih in novih nemških mest. Po obravnavi važnih krajevskih vprašanj je krajevni vodja Holzner govoril o splošnem položaju in o požrtvovalnosti, ki jo mora vsakdo pokazati v sedanjih orjaških borbi.

Druga številka vojaškega časopisa »Steirerland«, namenjena Spodnještajercem, prinaša glavni prispevek izpod peresa prof. Baša pod naslovom »Sprehod po starih mariborskih ulicah«. Prof. Baš uvaja čitatelje v zgodovinski razvoj mesta ob Dravi. Šef voditeljske urada II. časti zadržanje spodnještajerskih vojakov. Vrsto je se poročila, sportni del, humor in zabavne zgodbe.

V viteškem križcem je bil odlikovan nadlovec Karel Riesel, sin rudarja iz Kowalda na Štajerskem. Z železnim križcem I. in II. stopnje je bil odlikovan deseterik Franc Volmeier iz Selnice ob Dravi.

V Gradcu je umrl po dolgem trpljenju državni pravdnik dr. Ivan Trstenjak. Na lastno željo je bil upeljen.

V Laškem je bila ob veliki udeležbi pokopana 77-letna gospa Alojzija Mastenova. Pogrebci so prišli tudi iz okolice, zlasti iz Celja. Pred hišo žalosti je v imenu krajevnih skupine izpregovoril dr. Brauchart, ob grobu pa v imenu rodilne zet dr. Suette, okrožni vodja. Pokojnica, ki je

dala življenje sedmim otrokom, je bila odlikovana s srebrnim častnim materinškim križcem in je preživela več let v hiši svoje hčerke v Deutschlandsbergu.

Nezgode. 50 letna Florjana Šaturjeva iz Ribnice na Pohorju je padla z lestve in si zlomila več reber. — 15 letni Jožef Jeranovič je bil v mariborski okolici napaden od hudega psa in ima nevarno rano na desnici. — 43 letni kovinar Stefan Mandl iz Razvanja si je pri padcu zlomil ključnico. Poškodovanci se zdravijo v mariborski bolnišnici.

Iz Trsta

Tržaška zgodovinska raziskovanja. Te dni je izšel nov zvezek tržaškega »Arheografa«, ki obsega skoro 500 strani in ki vsebuje številne dragocene zgodovinske razprave. Med njimi je omeniti predvsem razpravo Attilia Tamara o raznih zanimivostih s konca 18. stoletja v Trstu. Njegova razprava obsega okoli 450 strani. V njej so objavljena pisma P. A. Pittona, znanega furianskega funkcionarja, ki je vodil tržaško policijo v zadnjih desetletjih 18. stoletja.

Posebne spremembe v Trstu. V februarju je bilo v Trstu 43 posestnih sprememb. Skupna vrednost nepremični je 1.832.720 L. Od tega pride 105.550 lir na nepremičnine v mestnem središču, 1.727.170 lir pa na 40 nepremičnin v predmestjih. 800.000 lir je bilo izplačanih za nepremičnine v Istrski ulici, 188.000 pa v Barcoljanih. Bilo je tudi v februarju šest primerov hipotekne kredita v skupnem iznosu 1.050.000 lir.

Smrtna kosa. Te dni so umrli v Trstu 56 letna Josipina Curina-Jurišević, 68 letna Adela Šmčič vd. Simoni, 63 letna Frančiška Furlan, 82 letna Josipina Mervin, 70 letni Alojz Nanut, 57 letni Josip Simčič in 64 letni Peter Kainero.

Zaradi prenatopenosti avtobusa Trst-Gorica je ustavljen promet z vmesnimi postajami. Prostori se je treba že vnaprej zagotoviti. Avtobus odhaja še nadalje iz Gorice ob 7.50, iz Trsta pa ob 13. uri.

Preimenovanje Korza. Nadaljevanje Carduccijeve ulice, ki je predstavljalo zadnji del Garibaldijevega Korza, je bilo poimenovalo po p.satelju Alfredo Oraniju.

Specialist zveznih vrst zajet. V Trstu se je pojavil v zadnjem času neki možki, ki se mu je posrečilo oslepiti več ljudi. Njegovi triki so soneli na poznano raznih poslopjeh z več vhodi, tako da je pri svojih goljufivih nakanah lahko izginil skoraj druga ali tretja večna vrata, dočim je oseba, s katero se je dogovoril glede domnevne kupčije, lahko brezuspešno čakala nanj ure in ure. Tržaška policija je zajela sedaj 26 letnega Itala Filipia, po rodu iz Zadra, stanujočega v Trstu. Pripadal je, da je oslepal Maro Esina za pet litrov olja, Jolando de Pase in Mario Ferrari za 1000 lir, pa še polno drugih sličnih goljufivih zadevščin ima na vesti. Med drugim sta postala žrtve njegovega trika tudi dva ljubljanska študenta. Filipa so prepeljali v zapore v ulici Nizza.

Iz Gorice

Nova avtobusna zveza Gorica—Romana. Te dni je uvela prometna družba Ribi v Gorici dnevno prevzno avtobusno službo iz Romana v Gorico. Nova zveza je namenjena predvsem delavcem podjetja Tacchini, ki dela na račun Todtove organizacije. Avtobus odhaja iz Romana ob 7.30 zjutraj, se ustavi v Gradski ob S. č. 1 ter v Fari. Iz Gorice pa odhaja popoldne ob 16.30.

Spremembe v avtobusnem prometu Trst—Gorica. Zaradi tehničnih razlogov je vzpostavljeno direktno obratovanje na avtobusni progi Gorica—Trst brez vmesnih postaj. Iz Gorice odhaja avtobus ob 7.30 in odhaja iz Trsta ob 13. Ukinjen je lokalni promet ter vstopanje na dosegljivih vmesnih postajah.

Smrtna kosa. V svojem stanovanju v Gorici v ulici Cascina št. 8, je umrl dr. Ivan Grusovin, star 54 let. Pokojnik je bil v Gorici zelo znan. Bil je član goriškega združenja vojaških ranjencev in pooblaščenec.

Stanjši delavci je izginil. 37 letni delavec Aldo Gubana, ki stanuje v Stanježu št. 271, se je odpeljal zjutraj s koleškom k neki svoji teti, ki stanuje v Pogorju. Pri teti je bil eno uro, na kar se je odpeljal nazaj. Odtlej ni za njim nobenega sledu.

Tatovi odnesli 41.000 lir. 45 letna Antonija Gobet iz Manzenjeve ulice 16 je odšla od doma. Ko se je zvečer vrnila domov, je opazila, da so bili v njenem stanovanju nepovabljeni tuji gostje. V temni slutnji je šla pogledat svojo ročno torbico, v kateri je imela shranjenih 41.000 lir. Ročno torbico je bila prazna. Vključili so se prikradli v njeno stanovanje s ponarejenimi ključi. Obvestila je o tem varnostne organe, ki polzvedujejo za držnimi zlikovci.

Žrtev burje je postal 33 letni Avrelj Medot, ko je bil na službeni poti na tovornem vaku železniške proge Krmin—Sv. Ivan ob Nadiži. Zaradi močnega suna burje so se zaloputnla vrata uslužbenčeve utice na tovornem vaku in je dobil Medot poškodbe na obeh rokah.

Beleznica

KOLENDAR

Četrtek, 23. marca: Jožef Oriol, Pelagija, Oton.

DANAŠNJE PRIREDITVE

Kino Matica: Zadeva dr. Crippen.
Kino Sloga: Noč brez slovesa
Kino Union: Ne govori mi o ljubezni.

DEZURNE LEKARNE

Danes: Dr. Kmet, Ciril-Metodova 43, Trtkozcy ded., Mestni trg 4, Ustar, Se-lenburgova ulica 7.

ZATEMNITEV

je strogo obvezna od 19. ure do 5. ure!

DRŽAVNO GLEDALIŠČE

DRAMA

Četrtek, 23. marca ob 18.: Lepa Vida, Premiera Red I.
Petek, 24. marca: Zaprtro.

Danes v četrtek ob 18. uri bo v Drami premiera Cankarjeve »Lepe Vide«. To je njegovo najbolj poetično orodsko delo. V njem odkriva pisatelj svet domišljije, sanjski svet hrepenenja. Naša Drama se bo oddolžila spominu 25 obletnice smrti velikega pisatelja, ki je dal naši dramatični vrsto orodskih del, z uprizoritvijo te njegove lirčne igre. Osebe: Lepa Vida — Saričeva, njena mati — Kraljeva, Poljanec — Jan, Mrva — Debevec, Dioniz — Bitenc, Damjan — M. Skrbliček, Dolinar — Gregorin, Milena — Ukmar-Boltarjeva, zdravnik — Cesar, študent — Starič. Režiser: C. Debevec. Scena: A. Gerlovčeva. Kostumi: Dagmar Kačerjeva (prvič).

OPERA

Četrtek, 23. marca ob 18.: Melodije Sreca. Opereta. Izven. Cene od 40 Lr navzdol.
Petek, 24. marca: Zaprtro.

J. Gregor: »Melodije Sreca«. Opereta v treh dejanjih. Napisal H. Stepančič. Osebe: Armic — Zupan, Silva — Mlejninkova, Vera — Barbičeva, Anda — Sincinova, Katja — Japljeva, Gizela — Slavčeva, Viktor — P. Kovič, Amalija Mirtičeva — Gorinskova, Marija Barbičeva — Bučarjeva, Zvonko Okretič — M. Sincin, Ala Barbičeva — Poličeva, Milavski — Milčinski, Marjana — Koširjeva, Marjan — Balde, radionapovedovalec — Pianecki, radionarator — M. Brajnik i. dr. — Opozarjamo, da bo v partiji tenorista Marjana Barbiča nastopil prvič Boštjančič Aleksander, ki je znan občinstvu kot radionarator in isti opereti. — Dirigent J. Gregor, režiser Frelj, koreograf inž. Golovin, scenograf inž. Franz.

Premiera Mozartove opere »Don Juan« bo v kratkem. Delo je popolnoma na novo našudirano. Zasedba je tale: Leporello — Betetto, Komtur — Lupša, Donna Ana — Heybalova, Donna Elvira — Mlejninkova, Zerlina — Patikova in Baukarova, Don Juan — Popov, Masetto — Dolničar, Don Octavio — Lipušček. Dirigent A. Nefceti, režiser in koreograf P. Golovin; kostumi J. Valanova.

Oddajniška skupina Jadransko Primorje

RADIO LJUBLJANA

CETRETEK, 23. MARCA

7.00—7.10: Poročila v nemščini; 7.10—9.00: Jutranji pozdrav, vmes od 7.30 do 7.40 poročila v nemščini; 9.00—9.10: Poročila v nemščini; 9.10—9.20: Koračnica, napoved sporeda (nemško in slovensko), koračnica; 12.00 do 12.30: Opoldanski koncert; 12.30—12.45: Poročila v nemščini in slovenski; 12.45—14.00: Veseli zvoki za premor; 14.00—14.10: Poročila v nemščini; 14.10—15.00: Vsakemu nekaj. Saj tak je današnji dan; 17.00—17.15: Poročila v nemščini in slovenski; 17.15—18.00: Dobra volja v duru in molu; 18.45—19.00: Narodna pesna ura; dr. Franc Kotnik; Presnec; 19.00 do 19.30: Koncert čeliste Čende Sedlbauerja; 19.30—19.45: Poročila v slovenski, napoved sporeda; 19.45—20.00: Glasbena medija; 20.00—20.10: Poročila v nemščini; 20.10 do 21.15: Vsakemu svoje radio zapoje; 21.15 do 22.00: Slovenska glasba; igra Radijski orkester, vodi dirigent D. M. Sijance; 22.00—22.10: Poročila v nemščini; 22.10—23.00: Vse pleše in poje; sodelujejo orkester solistov pod vodstvom Dušana Prevorskega in sopranistka Baukar-Streutova.

Velikonočni presnec je torej velike važnosti za razumevanje našega starega pogankega kulta, in ni nobenega dvoma, da je, kakor bahač in »ženitovanski presnec, povzročal rodovitnost« (42). Kotnik pravi, da za to trditve nimamo direktnih dokazov. Direktni dokaz je oblika presneca, ki je pogankega. Evidenco tega dokaza pa mora sedveda podati znanstvist, ki pa je s pričujočo študijo šele na začetku raziskovanja.

Velikonočni kruh je imel na severu vstajenje svečo, ki je zopet krščansko nadomestilo za pogankega drevesce. Zanimivo je, da dejstvo, da imajo Huculi posebno trojno velikonočno svečo, ki posnema tristrano drevesce, namreč njih božično drevesce na trostopničasti piramidi. Zato mirno vemo trditve, da je tudi naš velikonočni presnec imel prvotno tri mlince in da je tudi šop rastlinja na njem bil trodelan, je imel tri vršice ali tri »nadstropja« na enem vrhu. Seveda je to le domneva, ki pa, upam, jo kmalu potrdijo elementi kulturne kupa, raztreseni po slovenskem svetu. Zato bomo razprava našega narodoslova dobrodošla vsem, ki ljubijo naše narodne starine. Znamo jo ceniti posebno v teh časih! A. M.

Ravnatelj tržaškega radijskega orkestra na Dunaju. Dunajski radijski oddajna postaja je povabila ravnatelja tržaškega radijskega orkestra Jakoba Cipica na Dunaj, kjer bo vodil veliki orkester dunajske radijske oddajne postaje. Nadomestil ga bo ta čas znanji interpret dunajske glasbe dirigent Maks Schönher.

Simfonična sezona v Verdjevem gledališču. Tudi letos bo ob skleno onerno sezono v tržaškem Verdjevem gledališču poseben simfoničen ciklus, ki bo obsegal šest simfoničnih koncertov. Dirigirali bodo znani in sloveči dirigenti. Prvi koncert bo 26. marca.

ali prijatelj, ki je kruh, nem bratling ali potica, ali beganica, ali ga imenujejo s katero drugo besedo, ki pomeni prvotno veliki velikončni presni kruh in ne butaro, ki jo nosijo na cvetno nedeljo k blagoslovu. Ker pisec ni smatral za važno vprašanje prvotne oblike velikonočnega kruha, je sklepal prenapogo, da »Ker je prijatelj visel na butari, je dobila cela butara po nem ime«. S tem vprašanjem se je bavil že Strekelj, ki se je zadovoljil z domnevo, da »je povod za to bila beseda žegen (blagoslovljeno v